

Солдатенко Олена Анатоліївна
доцент кафедри кримінального процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

Хованова Діана Олександрівна
курсант факультету
економіко-правової безпеки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

АНОНІМНЕ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ ЯК ЗАХІД ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОСІБ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ДОСВІД США

Україна постійно перебуває у динаміці законодавчих змін, але залишається стала щодо положень, які відтворюють зміст концептуальних засад Загальної декларації прав людини та основоположних принципів Конституції України. У нашій роботі, ми приділили особливу увагу такому праву людини, як безпека. На сучасному етапі, чине законодавство інтегрує у напрямку світових загальноновизнаних стандартів, тому необхідним є забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні на гідному рівні. Але наразі в Україні відсутня комплексна система забезпечення захисту учасників кримінального провадження.

Для правового регулювання та практичної реалізації, інституту заходів забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, на більш ефективному рівні, необхідно узгаляти міжнародно-правові акти, які сприяють становленню інституту забезпечення безпеки в інших країнах та запровадити реформу, яка буде належним чином пристосована до вітчизняних реалій.

Передусім зазначимо, що нормативна база, яка регулює дані правовідносини, включає у себе Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»[2], Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси України[3; 4], Закон України «Про оперативну-розшукову діяльність»[5], Постанова Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах «Про застосування законодавства, яке забезпечує право на захист у кримінальному судочинстві» [6].

Надання неправдивих даних про себе за відсутності документів та не повідомлення інформації про відомі особам обставини вчинення злочину-це неповний перелік проблем, з якими зіткнулися на практиці працівники правоохоронних органів. Причинами такої поведінки з боку очевидців та свідків є:

- побоювання за негативні наслідки у вигляді погроз та залякувань, з боку осіб, які причетні до вчинення злочину;
- сумнів у спроможності уповноважених правоохоронних органів, забезпечити безпеку від незаконних посягань на належному рівні;
- відсутність належного піклування з боку державних органів щодо осіб, які сприяють розкриттю злочинів, встановленню місцезнаходження осіб які вчинили злочин [9].

Для попередження таких негативних явищ, у США використовують практику матеріального заохочення, яка передбачає грошове стимулювання осіб, які мають достовірні дані, щодо вчиненого або вчинюваного злочину. Важливим є те, що інформація надається анонімно, за нею закріплюється номер, за допомогою якого особа може отримати винагороду. Яскравим прикладом застосування такої практики, відрізняються штат Луїзіана, де в період за 2017-2019 роки було повернуто викрадене майно на суму 4,3 млн., та розкрито більше ніж 700 кримінальних правопорушень [8, с.8].

В Україні на законодавчому рівні не закріплена практика - матеріальної винагороди за допомогу у кримінальному провадженні. Що стосується розміщення матеріального заохочування за повідомлення про злочин на телеканалах, в телекомунікаційних мережах, радіо його певній мірі використовують не лише родичі, потерпілі та інші не байдужі громадяни, які турбуються про попередження та розкриття злочинів, а й підрозділи, уповноваженні на здійснення кримінального провадження. Так наприклад, ГУ МВС України у Львівській області було запропоновано 100 000 грн. винагороди за інформацію, щодо збройного напа-

ду на філіал Ощадбанку, що мав місце 26 квітня 2008 року в Залізничному районі м. Львова. При цьому було наголошено на тому, що правоохоронні органи гарантують свідкові конфіденційність, анонімність та захист.

Вищезазначений приклад, є безумовно позитивним і необхідним для забезпечення повноцінної безпеки анонімності очевидців та свідків. Але з іншого боку, анонімність є певною перешкодою для встановлення обставин, які передбаченні ст.91 КПК України у кримінальному провадженні і може нести загрозу для необґрунтованої підозри і обвинувачення. Тому, на нашу думку, матеріальна винагорода може бути відправлена особі, лише після перевірки свідчень наданих анонімом.

Зазначимо, що засоби масової інформації не завжди допомагають у розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень, адже інколи вони стають загрозою для забезпечення безпеки учасників кримінального провадження. Звичайно, це не умисні дії журналістів, але в конкуренції за інформацію, що безпосередньо стосується ходу і учасників кримінального провадження, можуть виникнути ситуації, щодо висвітлення облич та персональних даних безпосередніх свідків, очевидців, інших учасників кримінального провадження, які навіть можуть не здогадуватися про латентну небезпеку. Законодавство закріпило норму, щодо недопустимості розголошення відомостей досудового розслідування у КПК [4]. У свою чергу Кодекс етики українського журналіста [10] закріплює заборону журналісту використовувати незаконні методи отримання інформації та оприлюднювати джерело інформації. На нашу думку, потрібно створити усі умови для попередження можливості виникнення негативних наслідків, шляхом співпраці уповноважених правоохоронних органів з ЗМІ.

Отже, задля успішного реформування механізму забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, необхідно враховувати міжнародний досвід та пристосовувати його до сучасного науко-практичного потенціалу України. На прикладі США, ми розглянули модель матеріального заохочення осіб, які надали інформацію про вчинення кримінального правопорушення та забезпечення безпеки у вигляді анонімного звернення. Але дослідження показало, що така практика в умовах сьогодення, може зіштовхнутися з критикою, для вирішення якої ми запропонували певне коло механізмів для її протистояння. На наш погляд, потрібно враховувати позитивний досвід зарубіжних країн та використовувати його, належним чином адаптувавши його до вітчизняних реалій.

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року // Офіційний вісник України. – 2008. - №93. – Ст.3103.

2. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – с. 141. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

3. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України від 23 грудня 1993 року // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 51.

4. Кримінальний кодекс України: Кодекс України, Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст. 131.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88.

6. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.

7. Про застосування законодавства, яке забезпечує право на захист у кримінальному судочинстві : постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 жовтня 2003 року № 8 // Постанови Пленуму Верховного Суду України в кримінальних справах / за заг. ред. В. Т. Маляренка. – К., 2004. – С. 271–281.

8. Служба Маршалов США: организация, функции, деятельность. Издание в рамках совместного проекта по оказанию содействия реформе уголовной юстиции Американской ассоциации юристов и Министерства юстиции США, М., 1998, с. 18-33.

9. Гриньків О.О. *Заходи забезпечення безпеки у кримінальному судочинстві*: [монографія] / О. О. Гриньків, А. О. Ляш – Тернопіль: Астон, 2012. 260 с.

10. Кодекс етики українського журналіста [Електронний ресурс] Національна спілка журналістів України . – Режим доступу: <http://www.nsju.org/page/196>